

2017-ci ilin yanvar-iyun ayları üçün Azərbaycan Respublikasının

TƏDİYƏ BALANSI¹

2017-ci ilin yanvar-iyun aylarında ölkənin tədiyə balansı üzrə CƏB profisiti 786 mln.\$ təşkil etmişdir. Bu həm neft qiymətinin 30% bahalaşması, həm də makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin təmin olunması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində qeyri-neft sektoru üzrə Cari Əməliyyatlar Balansında müsbət tendensiyalar, neft-qaz sektoru üzrə layihələrin xarici kreditlərlə maliyyələşməsi hesabına baş vermişdir. Qeyri-neft sektoru üzrə CƏB-in kəsiri ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 22.4% (635 mln.\$) azalaraq 2.2 mlrd.\$ olmuşdur. 2016-cı ilin yanvar-iyun ayları üzrə maliyyə hesabının 2.2 mlrd.\$-lıq kəsiri hesabat dövründə 398 mln.\$-lıq profisitlə əvəzlənmişdir.

2017-ci ilin yanvar-iyun aylarında tədiyə balansının əsas göstəriciləri

Mln.\$

Cari əməliyyatlar	785.6
Xarici ticarət balansı	3 479.1
Xidmətlər balansı	-2 018.7
İlkin gəlirlər balansı	-967.5
-İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	-774.4
Təkrar gəlirlər balansı	292.7
Maliyyə hesabı	397.8
Xalis maliyyə aktivləri	3 341.1
<i>o cümlədən:</i>	
- xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar	1 035.1
- portfel investisiyaları	-28.6
- törəmə maliyyə alətləri	-3.3
- digər investisiyalar	2 337.9
Xalis maliyyə öhdəlikləri	3 738.9
<i>o cümlədən:</i>	
- Azərbaycana cəlb olunmuş birbaşa investisiyalar	3 123.8
- cəlb olunmuş investisiyaların repatriasiyası	-1 440.0
- neft bonusu	1.4
- portfel investisiyaları	946.7
- digər investisiyalar	1 107.0
Balanslaşdırıcı maddələr	247.1
Tədiyə balansının ümumi saldosu (Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi; “+” artım, “-” azalma)	1 430.5

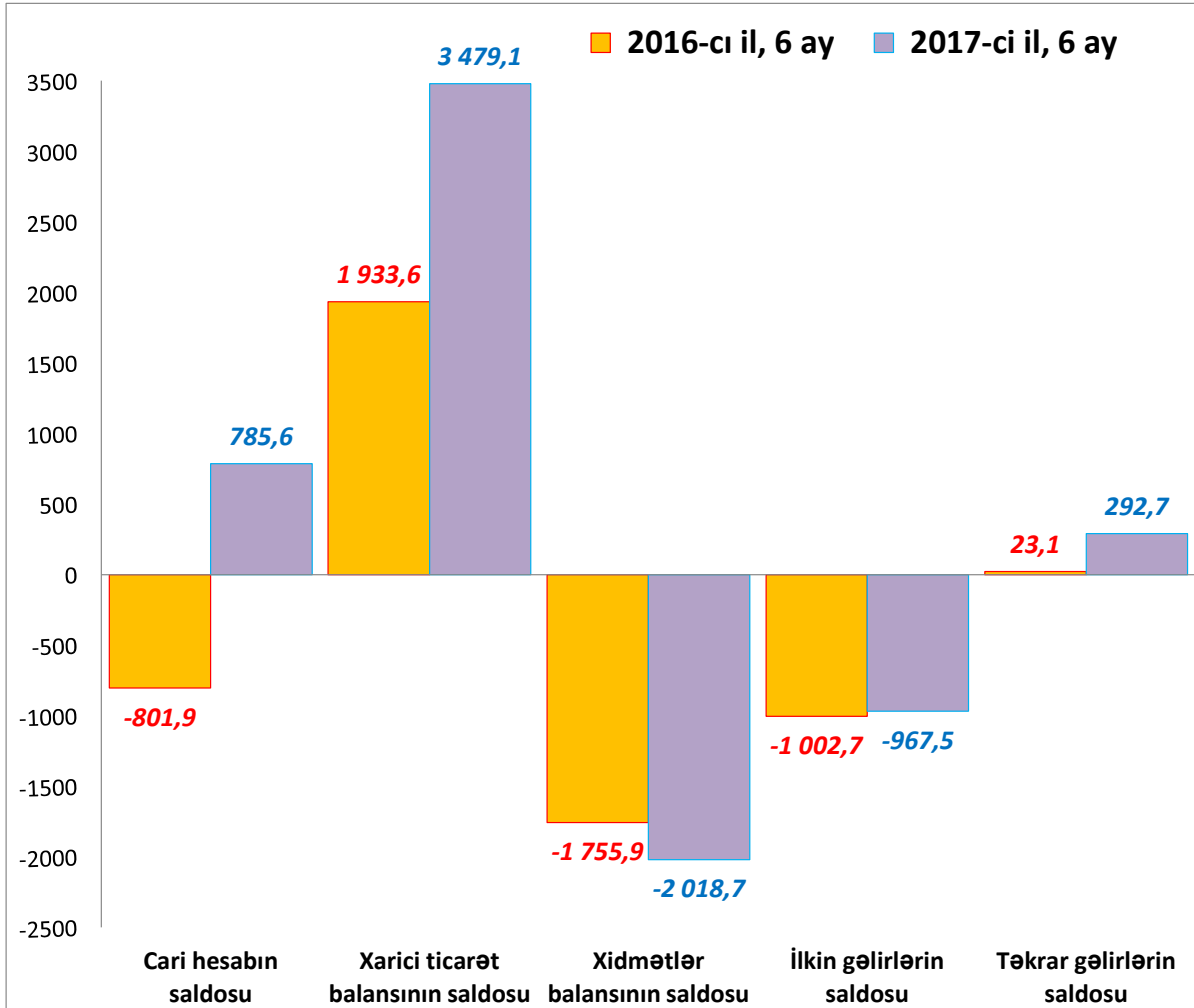
Qeyd: Tədiyə balansı hesablamalarında xam neftin faktiki orta qiyməti 49\$ (ötən ilin müvafiq dövründə 38\$) olmuşdur.

1 Tədiyə balansının metodoloji tərtibatı ilə bağlı http://cbar.az/assets/1186/final_metod.pdf sahifəsinə müraciət edilə bilər.

Cari əməliyyatlar hesabı

2017-ci ilin yanvar-iyun aylarında cari əməliyyatlar hesabında 785.6 mln.\$ məbləğində profisit yaranmış, o cümlədən neft-qaz sektoru üzrə cari hesabın profisiti 3 mlrd.\$ məbləğində olmuşdur. Neft-qaz sektoru üzrə CƏB profisiti ötən ilin eyni dövrünə nəzərən 953 mln.\$ artdığı halda, qeyri-neft sektoru üzrə CƏB kəsiri 635 mln.\$ azalmışdır. Neft-qaz sektorunun profisiti qeyri-neft sektoru üzrə cari hesabın 2.2 mlrd.\$ məbləğində kəsirini tam olaraq örtmüşdür.

Mln.\$

Xarici ticarət balansı

Xarici ticarət dövriyyəsi 10.7 mlrd.\$ təşkil etmiş və *xarici ticarət balansı 3.5 mlrd.\$ məbləğində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.*

2017-ci ilin yanvar-iyun aylarında Azərbaycanın dünyanın 171-dək dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 14%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 86%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür.

Əmtəə ixracı. Hesabat dövründə əmtəə ixracı 7.1 mlrd.\$ təşkil etmişdir. İxrac olunmuş malların strukturunda neft-qaz məhsullarının payı 90% olmuşdur.

Xarici dövlətlərə 5.7 mlrd.\$ neft məhsulları ixrac olunmuş, ixrac olunmuş neft məhsullarının 209.9 mln.\$-ı neft emalı məhsullarının, 5.5 mlrd.\$-ı isə xam neftin ixracının payına düşür.

2017-ci ilin yanvar-iyun aylarında əlverişli məzənnə şəraitində **qeyri-neft ixracı** artım dinamikası göstərir, ölkənin **qeyri-neft** ixracı ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 30.8% artaraq 712.8 mln.\$ təşkil etmişdir.

Əmtəə idxalı. Hesabat dövründə əmtəə idxalı 3.6 mlrd.\$ təşkil etmişdir, o cümlədən istehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 1.8 mlrd.\$ olmuş, bunun da 661.1 mln.\$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür. Neft-qaz sektoru üzrə idxalın azalması əksər layihələr üzrə işlərin xidmətlər fazasına keçməsi ilə bağlıdır. Qeyri-neft sektoru üzrə idxal ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 0.6% artaraq 3.1 mlrd.\$ olmuşdur. Qeyri-neft idxalının strukturunda minik avtomobillərinin (66.7%), şəkərin (22.8%), alkoqollu və alkoqolsuz içkilərin (22%) idxalı artmış, qara metal və ondan hazırlanmış məmulatların (34.7%), maşın və avadanlıqların (11.7%), dənli bitkilərin (22.6%), mebel məhsullarının (30%) idxalı isə azalmışdır.

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 12.1% təşkil edərək 440.2 mln.\$ olmuşdur.

Xidmətlər balansı

2017-ci ilin yanvar-iyun aylarında xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuş və bu xidmətlərin ümumi həcmi 6.2 mlrd.\$ təşkil etmişdir. Bunun 4.1 mlrd.\$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 2.1 mlrd.\$-ı isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir.

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 13.9%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 858 mln.\$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 48.5%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycanın nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır.

Azərbaycanın rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri 416 mln.\$, qeyri-rezidentlərin Azərbaycan rezidentlərinə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri isə 442 mln.\$ təşkil etmişdir.

2017-ci ilin yanvar-iyun aylarında qarşılıqlı turizm xidmətlərinin dövriyyəsi ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 5.6% artaraq 2.5 mlrd.\$ təşkil etmişdir. 2017-ci ilin yanvar-iyun ayları üzrə 186 mln.\$ müsbət balans olmuşdur (cari ilin 6 ayında Azərbaycana gələn xarici vətəndaşların sayı 24% artıb).

Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 1.2 mlrd.\$ məbləğində olmuşdur. Bunun 72.4%-i

Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri vəsaitlərin (məlik idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla) payına düşür.

Hesabat dövründə qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən tikinti xidmətlərinin dəyəri ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 60.5% azalaraq 31 mln.\$ təşkil etmişdir. Qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən digər işgüzar xidmətlərin dəyəri isə ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 24.5% artaraq 386 mln.\$ olmuşdur.

İlkin gəlirlər balansı

Hesabat dövründə gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 1.7 mlrd.\$ olmuşdur. Bunun 78.5%-ni (1.3 mlrd.\$) Azərbaycandan qeyri-rezidentlərə ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (817 mln.\$) beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən xam neft şəklində), qiymətli kağızlar portfeli üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən faizlər (119 mln.\$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (222 mln.\$) təşkil edir.

Təkrar gəlirlər balansı

Təkrar gəlirlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 687 mln.\$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bu məbləğin 71.3%-ni ölkəyə daxilolmalar təşkil edir.

Təkrar gəlirlər üzrə ümumi daxilolmaların 93.1%-ni xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 6.2%-ni ölkəyə gətirilən humanitar və yardım mallarının dəyəri, 0.7%-ni isə digər daxilolmalar təşkil edir. Ölkəyə göndərilən pul baratların həcmi 1,6 dəfə artaraq 456 mln.\$, ölkədən çıxarılan baratların həcmi isə 1,5 dəfə azalaraq 163 mln.\$ olmuşdur (valyuta rejiminin sərtləşməsindən sonra köçürmələr azalmışdır). Nəticədə pul baratları üzrə 292 mln.\$ müsbət saldo yaranmışdır.

Bütövlükdə, təkrar gəlirlər üzrə əməliyyatların saldosu müsbət 293 mln.\$ təşkil etmişdir.

Maliyyə hesabı²

2017-ci ilin yanvar-iyun aylarında ölkənin xalis maliyyə aktivləri 3.3 mlrd.\$ artmışdır. Bu göstərici xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar (1035.1 mln.\$), portfel investisiyaları (-28.6 mln.\$), törəmə maliyyə alətləri (-3.3 mln.\$) və digər investisiyalar (2337.9 mln.\$) hesabına formalaşmışdır. Hesabat dövründə ölkənin xalis maliyyə öhdəlikləri isə 3.7 mlrd.\$ təşkil etmişdir ki, bu da xaricdən cəlb olunmuş xalis birbaşa investisiyalar (1683.8 mln.\$), neft bonusu (1.4 mln.\$), portfel investisiyaları (946.7 mln.\$) və digər investisiyalar (1107.0 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

2 Beynəlxalq Valyuta Fondunun tədiyə balansı üzrə yeni (6-cı nəşr) Təlimatının tələblərinə uyğun olaraq tədiyə balansının strukturunda kapital və maliyyə hesabı Aktivlər/Öhdəliklər prinsipi üzrə təsnifləşdirilmişdir.

2017-ci ilin yanvar-iyun ayları üzrə xalis maliyyə aktivləri və öhdəlikləri

Mln.\$

	Aktivlər	Öhdəliklər
Birbaşa investisiyalar	1 035.1	1 683.8
- neft-qaz sektoru	797.3	1 221.4
- digər sektorlar	237.8	462.4
Neft bonusu		1.4
Portfel investisiyaları	-28.6	946.7
Törəmə maliyyə alətləri	-3.3	
Digər investisiyalar	2 337.9	1 107.0
- ticarət kreditləri və avanslar	1 045.2	204.9
- kreditlər və ssudalar	5.4	1 095.3
- depozitlər və nağd valyuta	1 287.3	-193.2
C Ə M İ	3341.1	3738.9

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 3.1 mlrd.\$ olmuşdur. Bu investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 84.9% təşkil etmişdir.

2017-ci ilin yanvar-iyun aylarında tədiyə balansında birbaşa investisiyalar maddəsinin neft-qaz sektoru üzrə xalis maliyyə öhdəliklərinin (1221.4 mln.\$) artımı cəlb olunmuş investisiya ilə (2652.2 mln.\$) kapitalın repatriasiyası (1430.8 mln.\$) arasındakı fərqdən formalaşır.

Qiymətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği 472.4 mln.\$ olmuşdur.

Həşiyyə 1. Azərbaycanın neft-qaz sektoruna cəlb olunmuş investisiyaların həcmi, strukturu, investorlar arasında pay bölgüsü və qoyulmuş sərmayələrin sonradan gəlir və kapital formasında ölkədən çıxarılması (repatriasiya) müvafiq beynəlxalq neft-qaz sazişlərinə və BVF-nun tövsiyələrinə əsasən həyata keçirilməkdədir.

Bağlanmış müqavilələr əsasında gəlirlərin "repatriasiyası" dövr ərzində xarici investorun yatırdığı investisiyadan əldə etdiyi gəlirdir. Qeyd edək ki, bu sazişlərə əsasən müvafiq konsorsiumlarda olan payçılar hesabat dövrü ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatına qoyduqları investisiyaların hamısını hasil edilən və ixrac olunan xam neft şəklində geri götürürlər (kapitalın repatriasiyası). Bu əməliyyat faktiki olaraq tədiyə balansının maliyyə hesabında ölkənin birbaşa investisiyalar üzrə xarici öhdəliklərinin azalması (mənfi işarə) deməkdir ("-" net incurrence of liabilities).

Kreditlər və digər investisiyalar

Hesabat dövründə kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə aktivləri 5.4 mln.\$, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 1095.3 mln.\$ artmışdır.

Depozitlər və nağd valyuta üzrə xalis maliyyə aktivləri 1287.3 mln.\$ artmış, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 193.2 mln.\$ azalmışdır.

Ehtiyat aktivləri

Hesabat dövründə ölkənin ehtiyat aktivləri 1.4 mlrd.\$ məbləğində artmışdır.

Haşiyə 2. Ehtiyat aktivləri – bu maddə Cari əməliyyatlar və Maliyyə hesabında baş vermiş əməliyyatların nəticəsi olaraq ölkənin valyuta ehtiyatlarının artıb/azalmasını ifadə edir. Təcrübədə cari əməliyyatlar hesabı kəsirli/profitli olduqda, bu kəsir/profit kapital və maliyyə hesabının profiti/kəsiri hesabına maliyyələşməlidir/örtülməlidir. Lakin, əgər cari hesabın kəsiri/profiti tam olaraq kapital və maliyyə hesabının profiti/kəsiri hesabına maliyyələşməyib/örtülməyib, onda bu fərq ehtiyat aktivləri (valyuta ehtiyatları) hesabına maliyyələşə/örtülə bilər.

Tədiyə balansının ümumi kəsirini ehtiyat aktivlər maliyyələşdirməyib (və ya əksinə, profit ehtiyat aktivlərin artımında əks olunursa), yaranan fərq balanslaşdırıcı maddələrdə saldo kimi öz əksini tapır.